חיזוק מנגנוני הדמוקרטיה:

רפורמות חקיקתיות של מכון זולת לראשי המפלגות בישראל

בצל המשבר המשטרי-פוליטי המתמשך, התפזרות הכנסת והליכה לבחירות חמישיות תוך שנתיים, מכון זולת לשוויון וזכויות אדם פרסם דוח חדש, **דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל.**

כדי שטיב המשטר לא יהיה תלוי בעיקר בנטיותיו האישיות של ראש ממשלה זה או אחר לכיוון הדמוקרטי או הסמכותני, מכון זולת הכין שורה של הצעות חוק אשר אם יתקבלו הן עשויות לחזק את הרכיבים הדמוקרטיים של המשטר בישראל. הצעות אלה מצטרפות להצעות נוספות של המכון שייעודן לעגן את עקרונות הדמוקרטיה במדינת ישראל.

הצורך בהצעות אלה מתחדד כיוון שהדוח מראה שמדינת ישראל מעולם לא הייתה מופת של דמוקרטיה ליברלית. מימיה הראשונים מודל המשטר שהתקיים בה היה מודל היברידי, המשלב בין רכיבים דמוקרטיים לרכיבים סמכותניים, כאשר בתקופות שונות המחוגה נטתה אל עבר אחד מן הקצוות – הדמוקרטי או הסמכותני.

המשבר הדמוקרטי בישראל לא החל רק בגלל ראש ממשלה זה או אחר, אלא גם על רקע נסיבות היסטוריות, פוליטיות, חברתיות וכלכליות, מקומיות ובינלאומיות מאז הקמת המדינה. הדוח מראה כיצד ראשי הממשלה השונים ניצלו לרעה את ההקשר המיוחד שבו התקיימה המדינה, דבר שהוביל לניהול המדינה בדרכי סמכותנות שכללו מהלכים חקיקתיים ומוסדיים לא-דמוקרטיים אשר שברו את "כללי המשחק" במדינת ישראל.

הצעות החוק של מכון זולת נועדו אפוא להתמודד עם יסודותיו הסמכותניים של המשטר וכן להיערך לסכנות שהתחדדו בשנים האחרונות. ההצעות מבוססות על תפיסה שלפיה על משטר דמוקרטי לאפשר קיומו של מרחב ציבורי-אזרחי חופשי מהתערבות שלטונית. משטר דמוקרטי אמור לכבד שורה של זכויות אדם ואזרח בסיסיות ולהגן עליהן כך שיאפשרו לאזרחים לקיים התדיינות ושיקול דעת בבחירת נציגיהם ואורח חייהם.

מכון זולת סבור שבמיוחד בעניין הצעות חוק הנוגעות בליבת הרכיבים הדמוקרטיים של המשטר, מן הראוי שיתקיים דיון ציבורי ופוליטי מקיף ושקוף. השקיפות וההגינות המיטביות הן כאשר מפלגות פוליטיות מצהירות מראש על כוונותיהן, טרם הבחירות, כך שהמצביעים יוכלו להביע את עמדתם לגביהן בקלפי.

לכן, מכון זולת ממליץ למפלגות הפוליטיות לשלב את הצעות החוק או את העקרונות והרעיונות שלהן כבר במצען הפוליטי ובהצהרות על כוונותיהן טרם הבחירות.

הצעות החוק של מכון זולת מאורגנות בנייר זה על פי חלוקה נושאית ומודולרית:

- הצעות חוק לחזרה לממלכתיות
- הצעות חוק לחיזוק ההשתתפות במשחק הפוליטי
- הצעות חוק לעיגון ולחיזוק השוויון
- הצעות חוק להגנה על חופש הביטוי והמחאה
- הצעות חוק לחיזוק מנגנוני ההגנה על זכויות אדם
- הצעות חוק לחיזוק העצמאות של החברה האזרחית
- כללי

הצעות חוק לחזרה לממלכתיות

- הצעה לתיקון חוק יסוד: הממשלה (עיגון פעולת נושאי משרות מקצועיות ללא מורא ומשוא פנים)
- הצעה לתיקון חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], תשכ"ט-1969 (פייק ניוז ברשימת העבירות)
- הצעה לתיקון חוק מימון מפלגות (איסור על פייק ניוז)
- הצעה לתיקון לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (התחזות במטרה להפיץ פיק ניוז)
- הצעה לתיקון חוק התקשורת (בזק ושידורים), (תשמ"ב-1982) – (פייק ניוז כתוכן פוגעני)
- הצעה לתיקון חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003 (פייק ניוז כעבירה)
- הצעת חוק שקיפות ועדות חקירה וועדות בדיקה ממשלתיות (תיקוני חקיקה), התשפ"א-2021
- הצעה לתיקון חוק יסוד: הממשלה (שקיפות ישיבות ממשלה וועדות שרים)
- הצעה לתיקון פקודת המשטרה (הצעת מועמדים לתפקיד המפקח הכללי של המשטרה בידי ועדת איתור מקצועית-ציבורית), התש"פ-2020

הצעות חוק לחיזוק ההשתתפות במשחק הפוליטי

- הצעה לתיקון חוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959 (פייק ניוז כ"הפרעה בלתי הוגנת")
- הצעה לתיקון חוק יסוד: הכנסת (צמצום סמכות ועדת הבחירות לפסול מועמד או רשימה)
- הצעה לתיקון חוק הכנסת, התשנ"ד-1994 (ייצוג הולם לסיעות האופוזיציה בוועדות)
- הצעה לתיקון חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953 (ביטול "חוק שוברים שתיקה")
- הצעה לתיקון חוק הכנסת וחוק יסוד: הכנסת (ביטול "חוקי ההדחה")
- הצעה לתיקון חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (אין למנות שופט בשל זיהוי השתייכות פוליטית או מפלגתית או אם יש חשש למשוא פנים)

הצעות חוק לעיגון ולחיזוק השוויון

- הצעת חוק יסוד: שוויון, התשפ"ב-2022
- הצעה לביטול סעיפים 36ג(א)(5) ו-36ג(א)(6) לפקודת האגודות השיתופיות ("חוק ועדות קבלה")
- הצעה לתיקון תקנון הכנסת (התייחסות לשוויון בהצעות חוק)
- הצעת חוק לאיסור אפליה באיחוד משפחות, התשפ"ב-2022
- הצעת חוק פטור ממס ערך מוסף למוצרי מחזור, התשפ"ב-2022
- הצעת חוק זכות למוצרי מחזור חינם במוסד חינוך, התשפ"ב-2022
- הצעת חוק הנגשת מוצרי מחזור בגופים ציבוריים, התשפ"ב-2022

הצעות חוק להגנה על חופש הביטוי והמחאה

- הצעה לביטול סעיף 82 בפקודת המשטרה (איסור הנפת דגל)
- הצעת חוק למאבק בעיכובי שווא, התשפ"ב-2022
- הצעת חוק למאבק באלימות שוטרים, התשפ"ב-2022
- הצעות לתיקוני חקיקה לחיזוק ההגנות על חוק חופש המחאה והביטוי, התשפ"ב-2022
- הצעה לביטול סעיף 23ב לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה-1985 ("חוק הנכבה")
- הצעה לתיקון פקודת המשטרה (חובת שימוש במצלמות גוף בעת הפגנה), התש"פ-2020
- הצעות לתיקוני חקיקה להגנה על עיתונאים, התש"פ-2020
- הצעה לתיקון חוק פקודת המשטרה (הוראות בדבר פיזור הפגנות), התש"פ-2020
- הצעת חוק חופש המידע (פגיעה בפרטיות בעניינים ציבוריים) התשפ"א-2020

הצעות חוק לחיזוק מנגנוני ההגנה על זכויות אדם

- הצעת חוק נציבות זכויות אדם, התשפ"ב-2022
- הצעת חוק מגני זכויות אדם, התשפ"ב-2022
- הצעה לתיקון חוק יסוד: מבקר המדינה (הסדרת סמכות המבקר לבחון את שמירת הגופים המבוקרים על זכויות האדם המוכרות)
- הצעה לתיקון חוק הביקורת הפנימית, תשנ"ב-1992 (הסדרת סמכויות המבקר הפנימי לבדוק נושאים של זכויות אדם)
- הצעה לתיקון חוק בתי המשפט (מחלקות לעבירות מין)

הצעות חוק לחיזוק העצמאות של החברה האזרחית

- הצעות לתיקוני חקיקה למאבק בגזענות בקרב העוסקים בשירות הציבורי ובמקצועות המחייבים רישוי מהמדינה, התשפ"ב-2022
- הצעה לביטול חוק חובת גילוי לב לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה, תשע"א-2011
- הצעה לביטול החוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם, תשע"א-2011
- הצעה לתיקון חוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952 (ביטול הסעיפים המאפשרים הגבלת כניסת אדם לישראל בשל תמיכתו בחרם)

כללי

- הצעות לתיקוני חקיקה לחיזוק ההגנות מפני סמכותנות, התשפ"ב-2022
- הצעות לתיקוני חקיקה להתמודדות עם ידיעות כוזבות (פייק ניוז), התשפ"א-2021